# А хто ты і дзе, "жывы" чытач?

## Пра ўстановы, якія не сталі "вёсказахавальнымі" брэндамі

**Перад пачаткам "круглага стала", што прайшоў 9 верасня ў рэдакцыйным інфацэнтры, мы паспрачаліся з дырэктарам Дзяржынскай ЦБС Валянцінай Клімовіч наконт тэрміналогіі, якая вызначае сутнасць чытача. Мы, журналісты, паспрабавалі адстаяць сваё бачанне праблемы і давесці, што ледзь не штотыднёва адшукваем на вясковых абсягах актыўнага чытача. Валянціна Віктараўна, апелюючы да таго, што няма пакуль такой, строга вызначанай і занесенай у параграфы справаздачнасці, ацэнкі чытацкай цікавасці да кнігі, казала нам пра больш дарэчную дакладнасць словазлучэння "жывы чытач". Відавочная шматсэнсоўнасць: калі жывы, дык абавязкова — наяўны чытач, і пры гэтым — ні намёку на магчымыя "мёртвыя душы"... Словам, кожны з нас застаўся пры сваім.**

У рэдакцыі "К" сабраліся мінулым панядзелкам намеснік дырэктара Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі Алесь СУША, загадчык навукова-даследчага аддзела бібліятэказнаўства НББ Марына ПШЫБЫТКА, дырэктар Гродзенскай абласной навуковай бібліятэкі імя Я.Ф. Карскага Лідзія МАЛЬЦАВА, навуковы сакратар Гомельскай абласной універсальнай бібліятэкі Юрый МАКСІМЕНКА, загадчык аддзела краязнаўчай літаратуры Мінскай абласной бібліятэкі імя А.С. Пушкіна Паліна БУБІНА, дырэктар Дзяржынскай ЦБС Валянціна КЛІМОВІЧ, а рэдакцыйны "корпус" прадставілі журналісты Яўген РАГІН і Кастусь АНТАНОВІЧ.

**Яўген РАГІН:**

— Віншуем з Днём бібліятэк! Дзякуй, што вялікую справу робіце. Ды справа, зразумела, не абыходзіцца без праблем. Пра гэта і хацелася б пагутарыць. І давайце зробім асноўны ўпор на сельскія ўстановы. Абласныя ды раённыя бібліятэкі і базу маюць неблагую, і творчымі праектамі могуць пахваліцца. Вашы ж сельскія калегі такой паспяховасцю вызначаюцца не заўжды. Прынамсі, нашы выезды ў рэгіёны даюць падставы для такога сцвярджэння...

**Валянціна КЛІМОВІЧ:**

— Нашы бібліятэкі ды іх развіццё — люстраны адбітак жыцця грамадства ў цэлым. Мы ж, бібліятэкары, не існуём самі па сабе. Сельская бібліятэка — не выключэнне. Наша рэгіянальная палітыка наступная: бібліятэка будзе існаваць да таго часу, пакуль будзе патрэбная насельніцтву.

**Яўген РАГІН:**

— Напярэдадні "круглага стала", Валянціна Віктараўна, вы сказалі, што крызісу ЦБС не заўважаеце. Вы — праціўнік рэформ у бібліятэчнай справе?

**Валянціна КЛІМОВІЧ:**

— Змяняецца жыццё — змяняемся і мы. Інакш каму мы будзем патрэбны? Так, вялікага крызісу бібліятэчнай справы я не назіраю.

**Яўген РАГІН:**

— А крызіс у чытанні? Няўжо працэсы не ўзаемазвязаныя?

**Валянціна КЛІМОВІЧ:**

— Не пагаджуся з тым, што людзі сталі менш чытаць. Натуральна, праблем шмат, і іх неабходна вырашаць. На штомесячных сустрэчах з калегамі, дзе яны павышаюць кваліфікацыю, заўжды кажу: "Мы павінны даказваць сваю неабходнасць!" У выніку нашы ўстановы пазіцыянуюць сябе як інфармацыйныя, камунікатыўныя, сацыяльныя цэнтры, асяродкі адпачынку па інтарэсах. У сетцы — звыш сарака такіх аб'яднанняў. І да нас ідуць людзі. Задавальваюць чытацкія інтарэсы, шукаюць адказы на самыя розныя пытанні. Ды і мы ідзём у народ.

**Кастусь АНТАНОВІЧ:**

— Цікава, а як часта сельскі бібліятэкар ходзіць да чытача?

**Валянціна КЛІМОВІЧ:**

— Калі інвалід ці пенсіянер прачытаў кнігі, ён звяртаецца да нас па тэлефоне. Мы прыходзім і замяняем літаратуру па яго замове... У Станькаве ёсць дзіцячы прытулак, і бібліятэкар не толькі заносіць сюды кнігі, але і ладзіць гутаркі, іншыя мерапрыемствы. А ў Энергетыках, у стацыянарнай бальніцы, у нас дзейнічае пункт кнігавыдачы...

*(Працяг на стар. 4 — 6.)*

**Старэе вёска — знікаюць актыўныя чытачы. Бібліятэка пераўтвараецца ў пенсіянерскую прызбу. Ці ж гэта не патрэба ў рэформе ЦБС, звязанай з дэмаграфіяй? І чытачы ў горад імкнуцца, і бібліятэкары запалу не маюць...**

# А хто ты і дзе, "жывы" чытач?

(Працяг. Пачатак на стар. 1.)

**Яўген РАГІН:**

— Усё гэта цудоўна, але давайце усё ж агучваць тыя праблемы, што замінаюць развіццю справы.

**Алесь СУША:**

— Пагаджуся, што асаблівага крызісу ў чытанні няма. Яно проста трансфармуецца. Днямі ў Сінгапуры скончыў работу Міжнародны кангрэс бібліятэк і бібліятэчных асацыяцый. Дык вось, там даволі пэўна засведчылі, што цягам бліжэйшых сямі-васьмі гадоў у агульнасусветным маштабе жыхары любога рэгіёна планеты будуць мець сучасныя сродкі доступу да інфармацыі ў віртуальным асяроддзі, найперш — мабільныя прыстасаванні. Праблемы доступу на сёння практычна няма і ў беларускай вёсцы. І нам неабходна працаваць з улікам гэтых тэндэнцый. Задача бліжэйшага часу — выкарыстанне сучасных інфармацыйных тэхналогій у дзейнасці бібліятэк...

**Яўген РАГІН:**

— Даруйце, не магу не перабіць... Давайце апусцімся на вясковую глебу. Нават не ва ўсіх установах нашых аграгарадкоў ёсць камп'ютары... Калі цягам некалькіх камандзіровак мы наведваем сельскія бібліятэкі, усе яны і па выглядзе, і па змесце зліваюцца ў штосьці адзінае, сярэднестатыстычнае і не выклікаюць пачуцця журналісцкай сустрэчы з крэатывам, які можна было б прадэманстраваць рэспубліцы. Натуральна, не ўсе сельскія ўстановы такія. І можна казаць пра розныя бібліятэчныя праекты. Але ж мы абмяркоўваем праблемы і шляхі іх вырашэння... Лічу, Магілёўшчына тут крочыць упэўнена. Мясцовы каледж выпускае бібліятэкараў з клубнай адукацыяй, здольных на рэалізацыю маркетынгавых акцый. У бібліятэках аграгарадкоў вобласці — па некалькі камп'ютараў, ёсць яны і ў сельскіх установах...

**Алесь СУША:**

— Так, камп'ютары мае больш за 80 працэнтаў аграгарадоцкіх бібліятэк. Большасць — з доступам у Інтэрнэт. Да 2015-га праблема павінна быць вырашана цалкам... Калі мы створым нармальную сістэму бібліяграфічнага забеспячэння праз электронныя каталогі, праз базу даных, калі "ўзброім" сельскія ўстановы поўнымі тэкстамі рэцэнзаваных дакументаў, тады зможам сцвярджаць, што вясковыя бібліятэчныя магчымасці не адрозніваюцца ад гарадскіх. Электронны каталог усіх ці асноўных устаноў краіны зменшыць дубліраванне ў працы: пры зводным рэсурсе не трэба апісваць тое, што ўжо апісана.

**Кастусь АНТАНОВІЧ:**

— Але ж інфармацыйная няроўнасць пакуль існуе...

**Алесь СУША:**

— Вось яе і імкнёмся ліквідаваць. Адна справа — паставіць камп'ютар з выхадам у Інтэрнэт, і іншая — адабраць патрэбную інфармацыю з высокім узроўнем даверу.

**Яўген РАГІН:**

— Мы, напэўна, акцэнт робім цяпер на кваліфікацыі бібліятэкара? Ды я зноў пра тое, што ёсць... Існуюць, што прыхоўваць, сельскія бібліятэкі, дзе, па словах работнікаў, за дзень не бывае ніводнага чытача.

**Існуюць, што прыхоўваць, сельскія бібліятэкі, дзе, па словах работнікаў, за дзень не бывае ніводнага чытача. Нават кам'пютары сітуацыю не ратуюць.**

Нават кам'пютары сітуацыю не ратуюць. Пытаемся ў такіх установах: "Як вы ўласную будучыню бачыце?" Адказваюць: "Як у нас ці не ўся вёска збіралася, так і будзе збірацца. Тэлевізар з дому прыносім, гарбату п'ём, пра жыццё гамонім". Пра такія цэнтры сацыяльных стасункаў сёння гаварылася ўжо. І сям-там падобныя ўстановы становяцца вясковымі брэндамі не праз праекты, скіраваныя на папулярызацыю чытання, а праз чалавечую еднасць. У нашых вёсках — усё менш моладзі. Старэе вёска — знікаюць актыўныя чытачы. А бібліятэка пераўтвараецца ў пенсіянерскую прызбу. Ці ж гэта не патрэба ў рэформе ЦБС, звязаная з дэмаграфічнай сітуацыяй? І чытачы ў горад імкнуцца, і бібліятэкары адпаведнага прафесійнага запалу не маюць...

**Пра ўстановы, якія не сталі "вёсказахавальнымі" брэндамі**

**Марына ПШЫБЫТКА:**

— Вось вы кажаце, што ў шэрагу бібліятэк вам нецікава і сумна. А давайце я вам знайду ў такіх установах і цікавае, і нясумнае! Проста, вы кепскае бачыце, а я — добрае...

**Яўген РАГІН:**

— Мы не супраць: будзем разам выязджаць. Але ж паверце, і мы добрае шукаем без стомы, бо асноўная журналісцкая задача — перадавы вопыт папулярызаваць. І ці ж наша віна, што пэўныя бібліятэкары, нас пабачыўшы, і слова сказаць не могуць. Якія яны пасля гэтага маркетолагі, псіхолагі і піяршчыкі сваіх здабыткаў?

**Юрый МАКСІМЕНКА:**

— Безумоўна, кадравая сітуацыя наўпрост уплывае на тое, як будзе развівацца сельская бібліятэка...

**Кастусь АНТАНОВІЧ:**

— Чытач ідзе да начытанага, спрактыкаванага бібліятэкара, які ведае не толькі фонд, але і гісторыю, выбітных людзей краю. А калі ён учора ў іншай сферы працаваў, а сёння — ля кніг, ды яшчэ без перападрыхтоўкі, дык чытачоў у яго ніколі не дадасца. На Ушаччыне ў бібліятэцы імя Васіля Быкава пра народнага пісьменніка мы так нічога цікавага і не пачулі, а вось у Глушы на Бабруйшчыне бібліятэкарка не адпусціла нас, пакуль не выклала погляд на постаць Алеся Адамовіча...

**Яўген РАГІН:**

— Мяркую, справа нават не ў спецыяльнай адукацыі. Галоўнае, каб чалавек слова любіў, мову. Для мяне ідэальны бібліятэкар — што хатні лекар, які ведае "хваробы" кожнага свайго чытача і кожнаму прапаноўвае "лекі". Такіх, як паказвае журналісцкая практыка", — мала. А без "навігатара" непадрыхтаваны чытач проста патанае ў кніжным моры. Вось і атрымліваецца, што актыўным чытачом на сяле называюць таго, хто прыходзіць у бібліятэку раз на месяц.

**Марына ПШЫБЫТКА:**

— Такіх асоб не стае і ў іншых сферах дзейнасці...

**Алесь СУША:**

— Няпрофільныя спецыялісты ёсць. Але далёка не заўжды такія спецыялісты — горшыя за выпускнікоў БДУКіМ ці спецыялізаваных каледжаў. Але ж і іншая сітуацыя бывае: прыязджае новы старшыня СВК і сваю жонку не ў паляводства працаваць накіроўвае, а ў бібліятэку... Існуе праблема і з перападрыхтоўкай ды павышэннем кваліфікацыі бібліятэкараў. У дачыненні да гэтага самы раз казаць пра рэфармаванне бібліятэчнай адукацыі...

**Валянціна КЛІМОВІЧ:**

— Частка нашых бібліятэкараў таксама не мае спецыяльнай адукацыі. Мы іх перападрыхтоўваем, і робім гэта, як падаецца, якасна. Але дзяржава павінна паклапаціцца аб павышэнні заробкаў адукаваных спецыялістаў. У іх вочы гарацы! Але ж кожны жадае, каб яго высілкі былі належным чынам ацэнены. А гэтага няма. І праз два гады адпрацоўкі крэатыўшчыкі знікаюць...

**Яўген РАГІН:**

— А мо мы самі сапсавалі бібліятэкараў непатрабавальнасцю? Як кажуць выкладчыкі, самая пасіўная аўдыторыя пры павышэнні кваліфікацыі — бібліятэчная.

**Лідзія МАЛЬЦАВА:**

— Вось да нас прыехалі чатыры маладыя спецыялісты. Заробак з прэміяй і надбаўкай — крыху больш *за два мільёны рублёў. Трыста тысяч* аддаюць за інтэрнат... Мы адкрылі бібліятэчнае аддзяленне на базе вучылішча мастацтваў, дзе спецыяльную адукацыю можна атрымаць завочна. І літаральна прымушаем учарашніх аграномаў вучыцца. Для сельскіх бібліятэкараў ёсць курсы пры аблвыканкаме... Але я пагаджаюся, усё залежыць ад асобы.

**Яўген РАГІН:**

— Пры адсутнасці той асобы актыўнічаць не выпадае. Сельскія спецыялісты, у параўнанні з, да прыкладу, метадыстамі ЦБС, зарабляюць, наколькі ведаю, крыху больш. Але і там актыўнасць — рэдкасць. Занадта сціплыя бібліятэкары, да піяру сваіх спраў нязвыклыя. Ці непрывучаныя?

**Юрый МАКСІМЕНКА:**

— Ды не, прывучаем. Абласная бібліятэка, як метадычны цэнтр, актыўна дапамагае сельскім у распрацоўцы доўгатэрміновых творчых праектаў. Адзін з іх — стварэнне базы даных "Зніклыя, але не забытыя", прысвечанай бібліятэкам і населеным пунктам, што перасталі існаваць пасля аварыі на ЧАЭС...

**Яўген РАГІН:**

— Дапамажыце мне, калі ласка, высветліць, хто ж ён — асноўны чытач сельскай бібліятэкі.

**Лідзія МАЛЬЦАВА:**

— Школьнік, напэўна.

**Яўген РАГІН:**

— Ды ён жа пад прымусам навучальнай праграмы ледзь не штодня ў бібліятэку бегае.

**Лідзія МАЛЬЦАВА:**

— Не пагаджуся! У нас шмат прыкладаў, хоць бы і на Лідчыне, дзе бібліятэкары згуртавалі вакол сябе школьную чытацкую грамаду. І менавіта гэтая грамада паспрыяла таму, каб у сельскай установе з'явілася сучасная тэхніка. Дзеці для гэтага металалом здавалі...

**Яўген РАГІН:**

— Вось такі досвед і для іншых каштоўны... Але я лічу, што асноўны сельскі чытач на сёння — пенсіянер. Паўтаруся, маладыя вясковыя чытачы ў гарадскія бібліятэкі ходзяць...

**Кастусь АНТАНОВІЧ:**

— А як справы з аптымізацыяй?

**Лідзія МАЛЬЦАВА:**

— На Гродзеншчыне летась закрылі 58 бібліятэк. Сёлета — 15. Аб'яднаны 28 — на базе аддзела ідэалагічнай работы, культуры і па справах моладзі, 7 — на базе школ... Я супраць таго, каб школы ўтрымлівалі агульныя фонды. Там і камплектавання належнага няма. Перыядычныя выданні выпісаць няма за што. Спадзяюся, вынікі эксперыменту будуць аб'ектыўна ацэнены і інтэграваныя ўстановы вернуцца на баланс нашага аддзела.

**Валянціна КЛІМОВІЧ:**

— Інтэграцыя публічных сельскіх бібліятэк са школьнымі адбылася ў нас летась. Фонды пры гэтым не пагоршыліся. Універсальны фонд школьнай установы зліўся з фондам публічнай. А падручнікамі займаецца школьны спецыяліст. Эканамічныя выгоды — несумненныя...

**Кастусь АНТАНОВІЧ:**

— З якой перыядычнасцю працуюць бібліобусы?

**Лідзія МАЛЬЦАВА:**

— Выезды — раз у месяц.

**Яўген РАГІН:**

— А як зразумець тое, што ў Харашках на Дзятлаўшчыне, дзе мы нядаўна былі, жыхары скардзяцца: бібліобуса год не бачылі?..

**Лідзія МАЛЬЦАВА:**

— Справа ў тым, што старая машына "Газель" зламалася, і цяпер вырашаецца пытанне яе замены.

**Юрый МАКСІМЕНКА:**

— Інфармацыйная роўнасць паміж горадам і сялом будзе дасягнута, падаецца, не толькі выкарыстаннем нестацыянарных форм абслугоўвання. Трэба, каб развівалася віртуальная чытальная зала Нацыяналкі. А доступ да гэтых рэсурсаў маюць абласныя і пэўныя раённыя ўстановы.

**Яўген РАГІН:**

— Падаецца, пакуль віртуальная зала стане сапраўды ўсеагульнай, палова сельскіх бібліятэк спыніць існаванне... На майскім Форуме бібліятэкараў Беларусі дырэктар НББ Раман Матульскі агучыў факты, якія пераконваюць: па шэрагу сусветных паказчыкаў мы хранічна адстаём у развіцці бібліятэчнай справы. А мы з вамі працягваем называць праблемы, але не вельмі выразна ўяўляем, як яны будуць вырашаны.

**Марына ПШЫБЫТКА:**

— Як не ведаем?! Не завершана камп'ютарызацыя, дык яе трэба завяршаць! Частку маладых чытачоў мы і губляем, відаць, з-за таго, што сельскія бібліятэкі пакуль не могуць пахваліцца багаццем электронных носьбітаў... НББ праводзіла даследаванне: якія функцыі бібліятэк найбольш запатрабаваны. У горадзе 15% чытачоў хацелі б у бібліятэчных сценах ладзіць сустрэчы, рабіць творчую справу. На сяле колькасць такіх чытачоў дасягае 40%.

**На Форуме бібліятэкараў Беларусі дырэктар НББ агучыў: па шэрагу сусветных паказчыкаў мы хранічна адстаём у развіцці бібліятэчнай справы. А мы працягваем называць праблемы, але не ўяўляем, як яны вырашацца.**

Юрый Максіменка.

Валянціна Клімовіч.

Лідзія Мальцава.

Паліна Бубіна.

Марына Пшыбытка.

Алесь Суша.

Гаворка — пра стасункі і з чытачамі, і з бібліятэкарам. Таму да скарачэння бібліятэк на сяле варта падыходзіць асцярожна. Але ж і канкрэтныя праекты ў гэтым кірунку — заўжды ўхвальныя ды чаканыя. У адваротным выпадку, людзі застануцца ў вакууме. Я была ў такіх вёсках, дзе сацыяльнага работніка замяняе тэлевізар: уражанне не вельмі станоўчае...

**Яўген РАГІН:**

— Мы згодны: часам бібліятэка — гэта адзіны вясковы брэнд, які аб'ядноўвае грамаду і дае шанц паселішчу на выжыванне.

**Кастусь АНТАНОВІЧ:**

— А як вызначыць эфектыўнасць бібліятэкі, каб яе не закрылі?

**Марына ПШЫБЫТКА:**

— Гэта яшчэ адна праблема. Дзяржаўны ўлік бібліятэчнай дзейнасці засноўваецца на паказчыках 2000 года, што адлюстраваны ў нацыянальным стандарце. На сёння некалькі асноўных паказчыкаў: колькасць чытачоў, кнігавыдача. Ад гэтага і залежыць, ці застанецца бібліятэка ды бібліятэкар.

**Яўген РАГІН:**

— Але гэтыя паказчыкі ў такім выпадку — асноўны стымул для бібліятэчных прыпісак, каб застацца?

**Марына ПШЫБЫТКА:**

— Аб прыпісках нічога не скажу... Мы кажам пра пераход абслугоўвання ў электронным асяроддзі. Аднак у дзяржаўнай статыстыцы на сёння ўлічваецца толькі выдача друкаванага дакумента. Нават у НББ, хоць віртуальных наведвальнікаў у нас ужо больш, чым "жывых"...

(Заканчэнне на стар. 6.)

*(Заканчэнне. Пачатак на стар 1, 4—5.)*

**Алесь СУША:**
— Трэба спадзявацца, што сітуацыя будзе выпраўлена…

**Марына ПШЫБЫТКА:**
— А яшчэ адна праблема — недахоп бібліобусаў.

**Юрый МАКСІМЕНКА:**
— Слушна! Але аўтабібліятэкі павінны мець і начынку, у тым ліку камп'ютарную.... Не дае спакою выказванне пра тое, што сельскія бібліятэкі — з аднолькавым аблічкам. Не! Цягам двух гадоў на Гомельшчыне ладзіцца конкурс "Бібліятэка, неабходная грамадству". Раз на тры гады праходзіць ён і сярод сельскіх бібліятэк. Пераможцы ўдзельнічаюць у рэспубліканскім конкурсе "Бібліятэка — асяродак нацыянальнай культуры". І калі з пяці ўстаноў тры перамагаюць, гэта красамоўна… здаць лішнюю бульбу, сабраную з уласнага гарода, бібліятэкар павінен дапамагчы…

**Валянціна КЛІМОВІЧ:**
— У нас гэта называецца "цэнтр сацыяльна-бытавой інфармацыі".

**Яўген РАГІН:**
— Шэраг бібліятэк на Гомельшчыне мае літаратуру, што падказвае жыхарам, як у зоне радыяцыйнага забруджання, дзе засталіся людзі, весці гаспадаранне, як страву гатаваць, як апрацоўваць садавіну ды гародніну... Бібліятэкары адчуваюць сацыяльную адказнасць за лёс чытачоў. І гэта павышае статус устаноў.

**Лідзія МАЛЬЦАВА:**
— У мяне пытанне да калегі з Дзяржынска: а што вы зрабілі з дублетнай літаратурай пры аб'яднанні школьных і публічных бібліятэк?

## Пра ўстановы, якія не сталі "вёсказахавальнымі" брэндамі

…каб правесці экскурсію, скіроўваў нас да мясцовага настаўніка гісторыі. Пераканаены, пры належный рэкламе, за якую мы змагаемся, турыст прыедзе ў глыбінку ды завітае ў бібліятэку, дзе і пакіне грошы.

**Алесь СУША:**
— Экскурсійная дзейнасць патрабуе ліцэнзавання, а гэта — фінансавыя ўкладанні. Ды і той жа школьны настаўнік, які мае больш вольнага часу, выглядае ў вачах патэнцыйнага турыста больш прывабна. Бібліятэкар, у сваю чаргу, можа падтрымаць, дапамагчы з літаратурай.

**Лідзія МАЛЬЦАВА:**
— А я згодная з тым, што бібліятэчны работнік павінен добра ведаць свой край і праводзіць экскурсіі. Трэба пастарацца, каб турыст пакінуў у бібліятэцы грошы. Мы маем прыклад: па нашым філіяле — Доме Элізы Ажэшка — праводзяцца экскурсіі на беларускай, рускай, польскай і англійскай мовах. І гэта нягледзячы на тое, што там размяшчаецца бібліятэчны аддзел, фонды.

**Кастусь АНТАНОВІЧ:**
— Наколькі тыя экскурсіі легальныя?

**Алесь СУША:**
— У тым і справа, што для правядзення экскурсіі на тэрыторыі ўласнага будынка ліцэнзія не патрабуецца.

**Яўген РАГІН:**
— Якім чынам заахвочваецца праца бібліятэкара?

**Лідзія МАЛЬЦАВА:**
— 20% з заробленых сродкаў ідзе на заахвочванне і падтрымку бібліятэкараў. Астатнія грошы выкарыстоўваюцца на развіццё ўстановы. Дарэчы, пасля рамонту галоўнага корпуса будзем праводзіць экскурсіі па Новым замку ў Гродне, дзе знаходзіцца бібліятэка. Вось вы кажаце, што недарэчна браць грошы з дзяцей. Мы ж здзейсілі праект — Дзень імянінніка. Паслуга каштуе 400 тысяч. І народ у чаргу выстройваўся!

**Кастусь АНТАНОВІЧ:**
— Пытанне па выніках нашага апошняга аўтатура: ці пашырана сярод бібліятэк краіны практыка штотыднёвых санітарных дзён?

**Валянціна КЛІМОВІЧ:**
— Традыцыйна санітарны дзень бывае ў вызначаны час з перыядычнасцю раз на месяц. Таксама дзе-нідзе ёсць практыка раз на тыдзень рабіць санітарны дзень для ўборкі прылеглай тэрыторыі.

**Марына ПШЫБЫТКА:**
— Мясцовая ўлада можа зацвердзіць сандзень і раз на тыдзень, але гэта абавязкова павінна быць пазначана ў раскладзе ўстановы.

**Яўген РАГІН:**
— Быў у нас цягам апошняй камандзіроўкі прыклад, калі бібліятэка не пазначыла ў раскладзе сандзень. Наведвальнікі абураліся зачыненымі дзвярамі. Ізноў кадры…

Нельга таксама не закрануць пытанне роднай мовы. Суайчыннікі з-за мяжы з жалем адзначаюць, што беларускае слова на Радзіме сёння гучыць усё менш. Неразгорнутымі ў бібліятэках ляжаць кнігі сучасных аўтараў... А паўсюдныя моўныя памылкі, узведзеныя ў ранг нормы…

**Алесь СУША:**
— Бібліятэка з'яўляецца адлюстраваннем той сітуацыі, якая існуе ў грамадстве. Калі ў нашай краіне выдаецца менш за дзесяць працэнтаў літаратуры на беларускай мове і пры гэтым шмат кніг у фондах бібліятэк з расійскіх выдавецтваў, то спадзявацца на пераважную колькасць беларускамоўных выданняў не выпадае. Але, разам з тым, існуе і сістэма выпуску сацыяльна значнай літаратуры, у стварэнні якой бібліятэкі прымаюць непасрэдны ўдзел.

**Лідзія МАЛЬЦАВА:**
— А для таго, каб павялічыць заробкі, трэба рэфармаваць базу. Дайшло да таго, што з-за скарачэння колькасці бібліятэк знізілася да мінімуму група аплаты працы. У выніку бібліятэкары пры тым жа аб'ёме працы атрымліваюць менш. Цягам дзесяці гадоў Міністэрства культуры абяцае ліквідаваць гэтую недарэчнасць... Тое ж самае датычыцца і стандарту, дзе павінны ўлічвацца тыя ж віртуальныя чытачы. Адменены палажэнні аб бібліятэцы-клубе, аб краязнаўчай дзейнасці. Новых жа няма, як няма новай рэдакцыі ды інструкцыі па ўліку і захаванасці бібліятэчнага фонду.

**Кастусь АНТАНОВІЧ:**
— А хто павінен тым займацца?

**Лідзія МАЛЬЦАВА:**
— Мяркую, што Міністэрства культуры. Мы ж гатовы дапамагчы, выказаць свае прапановы…

# А хто ты і дзе, "жывы" чытач?

**Дзяржаўны ўлік бібліятэчнай дзейнасці заснoўваецца на паказчыках 2000 года, што адлюстраваны ў нацыянальным стандарце. На сёння некалькі асноўных паказчыкаў: колькасць чытачоў, кнігавыдача. Ад гэтага і залежыць, ці застануцца бібліятэка ды бібліятэкар.**

**Яўген РАГІН:**
— Хто ж аспрэчвае? Але чаму з іншых абласцей у вас ніхто не вучыцца? "К" пераканана: кожная ўстанова культуры павінна мець сваё аблічча. Краязнаўчы кірунак, напрыклад. Але ж на справе і такое бывае. Пытаемся ў бібліятэкара: а чаму так вёска ваша называецца? А якія гістарычныя цікавосткі ў вас ёсць? І паказваюць нам агульны сшытак, дзе — пара здымкаў ды некалькі старонак рукапіснага тэксту. Так і з'язджаем, не даведаўшыся, адкуль у вёскі такая назва…

**Валянціна КЛІМОВІЧ:**
— Мы не агульныя сшыткі — мы кніжкі выпускаем пра кожны населены пункт! Усе бібліятэкі задзейнічаны. ЦРБ справу каардынуе…

**Юрый МАКСІМЕНКА:**
— У нас сельскія бібліятэкары ведаюць часам больш за супрацоўнікаў краязнаўчага аддзела абласной установы.

**Паліна БУБІНА:**
— Карані праблемы, звязанай з "агульнымі сшыткамі", я бачу ў не заўжды прафесійным стаўленні да справы і ў тэхнічным абсталяванні сельскіх устаноў. Нават у нашай абласной бібліятэцы хранічна не хапае гэтага абсталявання. Тым не менш, справу рухаюць энтузіясты.... Краязнаўства — справа сур'ёзная, шматгранная... І ў Мінскай вобласці энтузіястаў-бібліятэкараў шмат.

**Яўген РАГІН:**
— Валянціна Віктараўна пераканала нас ужо, што да краязнаўства бібліятэкары Дзяржыншчыны ставяцца з выключнай сур'ёзнасцю. А якія яшчэ прыклады назавяце?

**Паліна БУБІНА:**
— Раённая бібліятэка ў Барысаве, якая фантануе праектамі і дапамагае іх рэалізоўваць на сяле. Мясцовы краязнаўчы цэнтр лічу ўзорным, бо даследчая праца там набывае ўсё большыя маштабы... А цудоўны бібліятэкар Святлана Адамовіч са Стаўбцоўшчыны стала лаўрэатам згаданага конкурсу "Бібліятэка — асяродак нацыянальнай культуры". І менавіта сельскія бібліятэкары гэтага раёна дапамаглі мне ў складанні даведкі для базы даных Нацыянальнай бібліятэкі...

**Лідзія МАЛЬЦАВА:**
— Паколькі гаворка вядзецца пра сацыяльную арыентаванасць установ, мы вырашылі, што любая бібліятэка Гродзеншчыны павінна ўтрымліваць інфармацыю аб прыёмным часе кіраўніцтва раёна і вобласці, аб тым, дзе можна вылечыць дзіця, можна пазнаёміцца з усімі рашэннямі выканкамаў. Нават калі жыхар не ведае, куды і як

**Валянціна КЛІМОВІЧ:**
— Яшчэ да аб'яднання давялося папрацаваць з фондамі, спісаць састарэлыя, дублетныя кнігі. Акрамя таго, на месцы мы вызначыліся з найбольш запатрабаванай чытачамі літаратурай, якую і пакінулі ў аб'яднанай установе. Пры гэтым кіраваліся інструкцыяй і метадычнымі рэкамендацыямі, распрацаванымі Нацыянальнай бібліятэкай.

**Яўген РАГІН:**
— Сярод спісанай літаратуры трапляюцца экземпляры, якія з задавальненнем бы набыў для ўласнага кнігазбору. Але гэта, напэўна, сёння ажыццявіць не рэальна?

**Кастусь АНТАНОВІЧ:**
— Чаму ж? Летась у Гомельскай абласной бібліятэцы асабіста набыў спісаную кнігу. Да таго ж, танна.

**Юрый МАКСІМЕНКА:**
— Сапраўды, у нас спісаную літаратуру можна набыць. І яна карыстаецца попытам і нават складае канкурэнцыю новым выданням, што прадаюцца ў бібліятэчным кіёску. А грошы ад продажу ідуць на развіццё бібліятэкі.

**Лідзія МАЛЬЦАВА:**
— Мы таксама неаднойчы задумваліся аб продажы букіністычнай літаратуры, але не знайшлі юрыдычных падстаў для ажыццяўлення праекта. Нават каб прадаваць білеты на свае мерапрыемствы, трэба мець ліцэнзію…

**Марына ПШЫБЫТКА:**
— Гэта сапраўды складана ажыццявіць з-за юрыдычных нюансаў, але продаж спісанай літаратуры на сёння — абсалютна законная з'ява.

**Юрый МАКСІМЕНКА:**
— Акрамя таго, з нядаўняга часу — гэта не ліцэнзаваны від дзейнасці, таму ён даступны для бібліятэк.

**Яўген РАГІН:**
— Атрымліваецца, паміж абласцямі няма рэгулярнага кантакту, абмену досведам — гэта праблема з праблем. Тое датычыцца не толькі продажу букіністычнай літаратуры, але і яшчэ больш актуальнага пытання — аптымізацыі бібліятэчных устаноў.

**Алесь СУША:**
— Гэта не зусім так. Мы перыядычна праводзім сустрэчы з удзеламі прадстаўнікоў усіх абласцей, нават у віртуальным рэжыме. Не так даўно ў нас прайшоў інтэрактыўны "круглы стол".

**Яўген РАГІН:**
— Лідзія Васільеўна, а як часта вас збіраюць на семінары, нарады?

**Лідзія МАЛЬЦАВА:**
— Часта. Акрамя таго, мы рэгулярна кансультуемся са спецыялістамі з Нацыянальнай бібліятэкі.

**Марына ПШЫБЫТКА:**
— Кангрэсы, прэзентацыі, "круглыя сталы"… Нагод для сустрэч у бібліятэкараў шмат.

**Яўген РАГІН:**
— А я пра сваё. Дык ці патрэбна бібліятэчнай справе карэнная рэформа?

**Валянціна КЛІМОВІЧ:**
— Аптымізацыя ЦБС павінна быць. Адзін з яе шляхоў — інтэграцыя бібліятэк. Але ў кожным выпадку трэба ўлічваць мясцовыя фактары.

**Яўген РАГІН:**
— Пытанне іншага кшталту: як бібліятэкару павялічыць зарплату?

**Валянціна КЛІМОВІЧ:**
— Найперш — за кошт платных паслуг.

**Яўген РАГІН:**
— Не хочацца, каб бібліятэкі арыентаваліся толькі на план па аказанні платных паслуг. Асабліва недарэчным ён выглядае для дзіцячых бібліятэк. Разам з тым, магчымасці праявіць сябе крэатыўна, ды яшчэ за гэта грошы атрымаць — справа перспектыўная. Калі побач з бібліятэкай — старадаўні маёнтак, хто, як не бібліятэкар, павядзе турыстаў і раскажа пра мясцовыя славутасці?..

**Алесь СУША:**
— Колькі б мы ні стараліся, бібліятэка не стане ўстановай, на якой можна зарабляць вялікія грошы.

**Яўген РАГІН:**
— Гэта зразумела, але і губляць грошы, якія ляжаць літаральна пад нагамі, не хочацца. Колькі разоў даводзілася сутыкацца з сітуацыяй, калі сельскі бібліятэкар замест таго,

## Ад рэдакцыі

*Мы ў чарговы раз закранулі болевыя кропкі нашай бібліятэчнай справы. Гэтая тэма — адна з вядучых для рэдакцыйнага аддзела рэгіянальнай культуры. І людзей на "круглы стол" запрасілі дасведчаных, цікавых. Таму гутарка аказалася ўзаемакарыснай. Але "К" вельмі хацела б, каб у абмеркаванні праблем ды перспектыў прынялі не дзясятак чалавек, а літаральна ўся зацікаўленая бібліятэчная грамада... Не прыхоўваем, вельмі баімся чытацкага маўчання пасля вось гэтай чарговай публікацыі пра Слова, кнігу, вёску...*

*Таму запрашаем усіх неабыякавых да працягу гаворкі з дапамогай электроннай пошты, сацыяльных сетак, а можна звязацца з Яўгенам Рагіным і Кастусём Антановічам па любым з рэдакцыйных тэлефонаў. Змест ці тэлефанавання прыблізна такі: асноўная праблема ўстановы і ваша бачанне вырашэння гэтай праблемы. Усе заўвагі будуць без прамаруджвання апублікаваны. Адначасова "К" займее магчымасць высветліць, наколькі балючай з'яўляецца для вас тэма нашага "круглага стала", наколькі хвалюе вас далейшы лёс сельскіх бібліятэк. Чакаем!..*

## Будзем на сувязі!

**Паважаныя чытачы!** Нам цікавае ваша меркаванне па тэмах нумара. **Пішыце** на адрас: 220013, г. Мінск, пр-т Незалежнасці, 77, альбо на электронную скрыню kultura@tut.by, **тэлефануйце** ў рэдакцыю па нумары 8-017-286-07-97, **абмяркоўвайце** на facebook.com/kimpressby, vk.com/kimpressby, twitter.com!